



Sygn. akt: WA 15/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Błus (przewodniczący)
SSN Marian Buliński (sprawozdawca)
SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant : Marcin Szlaga

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej ppłk Krzysztofa Czajki w sprawie z wniosku o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia, po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na rozprawie w dniu 28 listopada 2016 r., apelacji wniesionej przez prokuratora na niekorzyść od wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 27 lipca 2016 r., sygn. akt Żo (...)

**utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok a kosztami sądowymi
postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

W dniu 26 maja 2014 r. wpłynął do Wojskowego Sądu Okręgowego w W. wniosek pełnomocnika kmdr. w st. spocz. T. K. o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 1.500.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie wnioskodawcy w okresie od 25 kwietnia do

21 października 2004 r. w śledztwie prowadzonym przez Wojskową Prokuraturę Okręgową w W. (Po.Śl. (...)). W dniu 9 września 2013 r. prokurator Wojskowej Prokuratury Okręgowej w W. umorzył postępowanie karne w sprawie km. dr. w st. spocz. T.K., w toku którego stosowano wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Powodem umorzenia postępowania w zakresie piętnastu z szesnastu zarzucanych podejrzanemu czynów była ocena, że brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.), a co do jednego z zarzucanych czynów ocena, że nie jest on przestępstwem, gdyż jego szkodliwość społeczna jest znikoma (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.). Postanowienie to uprawomocniło się w dniu 24 października 2013 r.

Wyrokiem z dnia 27 lipca 2016 r. (Żo (...)) Wojskowy Sąd Okręgowy w W. na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz km. dr. w st. spocz. T. K. 41.795,26 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i 360.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w związku z niewątpliwie niesłusznym aresztowaniem w postępowaniu karnym zakończonym prawomocnym postanowieniem Wojskowej Prokuratury Okręgowej w W. z dnia 9 września 2013 r. (Po. Śl. (...)).

Apelację od tego wyroku na niekorzyść wnioskodawcy złożył prokurator Wydziału do spraw Wojskowych Prokuratury Okręgowej w W. zarzucając temuż orzeczeniu:

„ad. 1. w zakresie rozstrzygnięcia zasądzającego odszkodowanie, błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na jego treść, polegający na bezpodstawnym przyjęciu wystąpienia adekwatnego związku przyczynowego, pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a nieobjęciem przez wymienionego stanowiska służbowego Szefa [...] w Dowództwie Marynarki Wojennej w G., po dniu wejścia w życie ustawy z 11 września 2003r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, tj. po 1 lipca 2004r. (stan prawny na 1 lipca 2004r. Dz. U. 2003r. Nr 179 poz. 1750 z późn. zm.), wynikający z błędnej interpretacji obowiązujących w tej materii przepisów, w tym w szczególności art. 172 cytowanej ustawy stanowiącego, iż żołnierza zawodowego, który w dniu 30 czerwca 2004r. spełniał określone w dotychczasowych przepisach wymagania do

zajmowania stanowiska służbowego o określonym stopniu etatowym, **uważa się za spełniającego warunki** do wyznaczenia na to samo lub równorzędne stanowisko służbowe, polegającej na bezzasadnym uznaniu, iż opisana regulacja była jednoznaczna z istnieniem, po stronie właściwego organu kadrowego, ustawowego **obowiązku** wyznaczenia żołnierzy zawodowych, na stanowiska służbowe zajmowane przez wymienionych do 30 czerwca 2004r., w wyniku czego przyznano wnioskodawcy nienależne odszkodowanie,

ad.2. w zakresie rozstrzygnięcia zasądzającego zadośćuczynienie, błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na jego treść, polegający na:

- a. fragmentarycznej, pozbawionej wymaganych cech kompleksowości analizie uzyskanej w toku postępowania opinii biegłych lekarzy, w szczególności opinii biegłych psychiatrów, sprowadzającej się do wyeksponowania jej wniosków końcowych w oderwaniu od ich omówienia zawartego w treści opinii, skutkujący przyjęciem, iż wszystkie stwierdzone u wnioskodawcy dolegliwości psychiczne, powstały w czasie osadzenia go w areszcie śledczym, jak również, że ich powstanie miało bezpośredni związek z traumą psychiczną związaną z aresztowaniem, w wyniku czego Sąd, przy dokonywaniu oceny natężenia krzywdy wnioskodawcy, bezzasadnie objął wysokością przyznanego zadośćuczynienia, dolegliwości psychiczne powstałe u wnioskodawcy na skutek czynników nie związanych bezpośrednio z tymczasowym aresztowaniem, a wskazanych w opinii, tj. powstałych w wyniku „niesłusznego oskarżenia o korupcję”, „nieoczekiwanego, spektakularnego i nagłośnionego medialnie zatrzymania”, „traumatyzującymi sposobami prowadzenia śledztwa”, „brakiem dostępu do dokumentów, utrudniającym skuteczną obronę”, czy związanym z tym „niepokojem o los rodziny”,
- b. objęciu wysokością przyznanego zadośćuczynienia okoliczności nie potwierdzonych w toku postępowania, jak również okoliczności nie mających bezpośredniego związku z tymczasowym aresztowaniem, takich jak utrata „realnej” perspektywy awansu na stopień admirałski, utraty stanowiska o etatowym stopniu admirałskim, innych niż psychiczne dolegliwości zdrowotnych, z którymi w areszcie okresowo osadzony się borykał, czy długotrwałości postępowania sądowego (karnego) prowadzonego przeciwko wnioskodawcy,

c. na nieuzasadnionym i subiektywnym wyeksponowaniu w realiach niniejszej sprawy, ekstrapolacji następstw tymczasowego aresztowania stosowanego wobec wnioskodawcy przez okres niespełna sześciu miesięcy, w wyniku czego zasądzona na rzecz wnioskodawcy kwota zadośćuczynienia, jest rażąco niewspółmiernie wysoka do doznanej krzywdy i sprzeczna z funkcją kompensacyjną zadośćuczynienia, co w konsekwencji prowadzi do uzyskania nadmiernych korzyści finansowych przez wnioskodawcę, stanowiąc rozstrzygnięcie pozostające w opozycji do dotychczasowego dorobku orzeczniczego w sprawach tego rodzaju”.

W oparciu o to skarżący wniósł o:

- „1. uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej przyznania kmr w st. spocz. T. K. odszkodowania za poniesioną szkodę oraz
2. zmianę przedmiotowego orzeczenia w części dotyczącej wysokości należnego wnioskodawcy zadośćuczynienia, poprzez objęcie przyznaną kwotą rekompensaty za doznaną przez wymienionego krzywdę, jedynie okoliczności mających bezpośredni związek z zastosowaniem wobec wymienionego tymczasowego aresztowania i uwzględnienie przy określaniu wysokości zadośćuczynienia miesięcznych kwot zadośćuczynienia, powszechnie przyznawanych w tego rodzaju sprawach, tj. w wysokości zawnioskowanej przez prokuratora przed Sądem I instancji”.

W piśmie z dnia 20 października 2016 r. prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o uwzględnienie apelacji prokuratora i uchylenie wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w W. w całości oraz przekazanie tej sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W odpowiedzi na apelację pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o jej oddalenie, jako nieuzasadnionej.

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym prokurator Prokuratury Krajowej poparł złożoną apelację i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, a pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W zakresie rozstrzygnięcia zasądzającego odszkodowanie błędu w ustaleniach faktycznych skarżący dopatruje się w błędnej interpretacji, zwłaszcza

art. 172 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. 2003 r., Nr 179, poz. 1750) polegającej na uznaniu obowiązku wyznaczenia żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe zajmowane przez wymienionych do 30 czerwca 2004 r. Zdaniem skarżącego, ocena sądu orzekającego, że wnioskodawca zostałby wyznaczony na Szefa [...] Dowództwa Marynarki Wojennej od dnia 1 lipca 2004 r., gdyby nie został tymczasowo aresztowany, jest „niczym nieumotywowanym optymizmem” (k. 8 uzasadnienia apelacji), gdyż „poza rozważeniami Sądu pozostały takie okoliczności, jak postawienie wymienionemu oficerowi w prowadzonym śledztwie poważnych zarzutów o charakterze korupcyjnym bezpośrednio związanych z wykonywanymi przez wskazanego obowiązkami, czy wynikająca z tego niemożność ukończenia wszczętego wobec T. K. , specjalnego postępowania sprawdzającego, związanego z koniecznością uzyskania przez niego poświadczenia bezpieczeństwa wymaganego na zajmowanym stanowisku. Sąd pominął także to, iż do 30 czerwca 2004 r. przepisy ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 1997 r., Nr 10, poz. 55 z późn. zm.) precyzyjnie określały brak możliwości awansowania żołnierza zawodowego na kolejny stopień wojskowy, w sytuacji prowadzenia przeciwko wymienionemu postępowania karnego” (k. 7 uzasadnienia apelacji).

Zgodzić się należy z autorem odpowiedzi na apelację, że przedstawiona przez skarżącego argumentacja jest sprzeczna z ustaleniami poczynionymi przez sąd pierwszej instancji, z logiką i doświadczeniem życiowym. Z cytowanej argumentacji prokuratora można przyjąć, że uznaje on niesłuszność tymczasowego aresztowania wnioskodawcy, a z drugiej strony uznaje zasadność stawianych mu zarzutów. W apelacji trudno znaleźć choćby zdanie, że stawiane zarzuty wnioskodawcy były niezasadne, a to prokurator w dniu 9 września 2013 r. umorzył postępowanie karne w sprawie wnioskodawcy, w toku którego stosowano wobec niego areszt tymczasowy. Zapadłe w sprawie karnej toczony przeciwko wnioskodawcy rozstrzygnięcie, czyli umorzenie postępowania przez prokuratora z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. do piętnastu czynów), a co do jednego z zarzucanych czynów z powodu znikomej szkodliwości (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.) na

gruncie przedmiotowej sprawy wywołuje takie same konsekwencje jak wyrok uniewinniający.

Zgodnie z art. 17 § 1 k.p.k. postępowanie karne o takie zachowania nie powinno być wszczęte.

Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania i tylko względem osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 249 § 1 i 2 k.p.k.), a w postanowieniu o zastosowaniu środka zapobiegawczego należy wymienić osobę, zarzucany jej czyn, jego kwalifikację prawną oraz podstawę prawną zastosowania tego środka (art. 251 § 1 k.p.k.).

Z powyższego wynika, że tymczasowego aresztowania nie da się oddzielić od wszczęcia postępowania karnego i przedstawienia poważnych zarzutów skutkujących zastosowaniem najostrzejszego ze środków zapobiegawczych.

Oczywistością jest, że organy kadrowe nie miały obowiązku wyznaczania wnioskodawcy na stanowisko, które zajmował przed dniem 1 lipca 2004 r., jednakże skarżący winien wskazać okoliczności przemawiające przeciwko wyznaczeniu wnioskodawcy do dalszego pełnienia obowiązków na dotychczas zajmowanym stanowisku. Wnioskodawca był już dwukrotnie wyznaczony na stanowisko Szefa [...] Marynarki Wojennej i pełnił ją w chwili zatrzymania i tymczasowego aresztowania. Podniesione przez prokuratora okoliczności wiążą się nierozzerwalnie z tymczasowym aresztowaniem, bez wszczęcia postępowania karnego i przedstawienia wnioskodawcy „poważnych zarzutów o charakterze korupcyjnym” nie było możliwości stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, a z materiałów sprawy wynika, że tymczasowe aresztowanie stosowano w postępowaniu, które nie powinno być wszczęte.

Z tych względów zarzuty apelacji dotyczące zasądzzonego odszkodowania okazały się niezasadne.

W zakresie rozstrzygnięcia w przedmiocie zadośćuczynienia skarżący – nieskutecznie w ocenie Sądu Najwyższego – zarzucił orzeczeniu sądu błąd w ustaleniach faktycznych.

Rozpatrując apelację w tym zakresie w odniesieniu do zarzutu sformułowanego w pkt. 2a zauważyć należy ponownie, że skarżący niesłusznie

oddziela tymczasowe aresztowanie od wszczęcia postępowania karnego, przedstawionych wnioskodawcy zarzutów, czy faktu jego zatrzymania. Do tej kwestii Sąd Najwyższy już się odniósł, wskazując błędy logiczne takiego rozumowania skarżącego. Jeszcze raz podkreślić trzeba, że oczywiście postępowanie karne może być prowadzone bez stosowania tymczasowego aresztowania, jednakże tymczasowe aresztowanie musi być poprzedzone wszczęciem postępowania karnego i postawieniem podejrzanemu poważnych zarzutów uzasadniających stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego.

Sam skarżący już w tym zarzucie podkreślał, że sąd orzekający odniósł się do końcowych wniosków biegłych psychiatrów, w których stwierdzili oni, że przed tymczasowym aresztowaniem wnioskodawca był zdrowy, nie cierpiał na dolegliwości psychiczne; dolegliwości psychiczne pojawiły się u wnioskodawcy w czasie tymczasowego aresztowania i ich powstanie miało związek z traumą psychiczną związaną z zastosowaniem tego środka zapobiegawczego. Wymienione w tym punkcie okoliczności, wbrew twierdzeniom prokuratora, miały bezpośredni związek z tymczasowym aresztowaniem stosowanym, co jeszcze raz należy podkreślić, w postępowaniu, które nie powinno być wszczęte.

W odniesieniu do zarzutu opisanego w pkt. 2b, to zauważyć należy, że sąd pierwszej instancji wyraźnie zaznaczył i szeroko opisał na k. 17-18 uzasadnienia wyroku, iż na wysokość zasądzonego zadośćuczynienia wpływ miał przede wszystkim rozmiar cierpień psychicznych wnioskodawcy i trwałe skutki psychiczne dla jego zdrowia, drobiazgowo wręcz przez sąd opisane.

Zgodzić się należy z sądem pierwszej instancji, że to doznana przez wnioskodawcę krzywda psychiczna (bez potrzeby ponownego jej opisywania) bardzo wysoka, szczególnie dolegliwa i ponadprzeciętnie długotrwała, co trafnie sąd orzekający podkreślił, zdecydowała o przyznaniu zadośćuczynienia w wysokości 360 tys. złotych. Jednocześnie Sąd ten uznał, że w tej wysokości zadośćuczynienia mieszczą się także typowe następstwa niesłusznego pozbawienia wolności i wymienił je w pięciu punktach. Wymienione w tym punkcie zarzutu apelacji okoliczności uwzględnione przez Sąd przy określaniu wysokości zadośćuczynienia, a zdaniem skarżącego niemające związku z tymczasowym aresztowaniem, Sąd opisał w pkt. 3,4 i 5 typowych następstw niesłusznego

pozbawienia wolności i to w sposób odbiegający od opisu skarżącego zawartego w ocenianym fragmencie apelacji.

Sąd pierwszej instancji w pkt. 3 uwzględnił zaburzenia realizacji w okresie tymczasowego aresztowania, planów osobistych i zawodowych wnioskodawcy, w tym utratę perspektyw awansowych w stopniu wojskowym na skutek niezasadnego aresztowania i utraty stanowiska służbowego. Wnioskodawca w chwili aresztowania zajmował stanowisko służbowe o etatowym stopniu admirałskim i do chwili tymczasowego aresztowania związanego z wszczęciem postępowania karnego i przedstawieniem mu zarzutów korupcyjnych, nie występowały żadne okoliczności, które powodowałyby utratę możliwości awansowania.

W pkt. 4. typowych następstw tymczasowego aresztowania sąd orzekający uwzględnił inne niż psychiczne dolegliwości zdrowotne, z którymi wnioskodawca się borykał, wynikające z dokumentacji medycznej z okresu tymczasowego aresztowania zaznaczając, że ich wpływu na wysokość zadośćuczynienia nie należy przeceniać. Rodzaj tych dolegliwości sąd pierwszej instancji opisał na k.2 uzasadnienia wyroku.

Wbrew twierdzeniom skarżącego sąd orzekający do okoliczności wpływających na wysokość zadośćuczynienia nie zaliczył długotrwałości postępowania karnego, lecz w pkt. 5. (ostatnim) określił, że miarkując zadośćuczynienie w poczet okoliczności nasilających poczucie krzywdy wnioskodawcy zaliczył także to, że – wobec długotrwałości postępowań sądowych, za które strona nie ponosi bezpośredniej odpowiedzialności – komandor T. K., na orzeczenie sądu mające na celu naprawienie jego krzywd i szkód majątkowych musiał czekać 12 lat od daty uchylecia niezasadnego aresztu tymczasowego. Na temat „ekstraordynaryjności” następstw tymczasowego aresztowania (zarzut 2c apelacji) Sąd Najwyższy wypowiedział się już przy rozpatrywaniu zarzutu apelacji określonego w pkt. 2b, dzieląc pogląd sądu pierwszej instancji o takim charakterze cierpień psychicznych wnioskodawcy.

Reasumując, Sąd Najwyższy uznał wszystkie zarzuty podniesione w apelacji za niezasadne i dlatego zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

